

Joanna Wiśniewska-Paluszak, dr
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

<https://doi.org/10.26366/PTE.ZG.2017.118>

Teorie sieci gospodarczej współcześnie – założenia i konkretyzacja⁸⁰

Abstrakt

Artykuł ma charakter przeglądowy i koncepcyjny. Celem artykułu jest identyfikacja podstawowych cech sieci gospodarczej. Głównym problemem konceptualizacji sieci gospodarczej jest jej złożony charakter i wielość występujących w niej powiązań. Badania prowadzono w oparciu o studia krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz analizę opisową i porównawczą. Konkretyzacji pojęcia sieci gospodarczej dokonano w oparciu o teorię ekonomii. Podstawową przesłanką wyodrębnienia sieci gospodarczej wśród innych regulatorów i sposobów funkcjonowania gospodarki jest jej specyfika. Racjonalizując teoretyczne kategorie sieci gospodarczej przyjęto założenia w oparciu, o które możliwa staje się ocena jej znaczenia we współczesnej gospodarce. Wartością dodaną artykułu jest wskazanie na specyficzne cechy sieci gospodarczej jako podstawowego sposobu funkcjonowania gospodarki sieciowej, a zarazem wskazanie głównych różnic między siecią gospodarczą, a innymi sposobami funkcjonowania gospodarki. Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej części omówiono cele sieci gospodarczej. W drugiej części porównano sieć gospodarczą z innymi sposobami funkcjonowania gospodarki. W ostatniej rozważano najważniejsze przesłanki teorii sieci gospodarczej.

Słowa kluczowe: sieć gospodarcza, teorie sieci gospodarczej, gospodarka sieciowa.

Theories of economic network nowadays – assumptions and conceptualization

Abstract

This is a review and conceptual paper. The aim of the paper is to identify the main features of economic network. The main problem of the conceptualization is its complex character and plurality of interrelating ties. The research was conducted on the base of the domestic and foreign subject literature and the descriptive and comparative analysis. The specification of the economic network notion has been based on the theory of economy. The main premise is to specify the economic network theory among other regulators and performance modes of the economy and show the specific nature of the concept. Rationalising the theoretical categories of economic network, the assumptions have been made on the base of which the assessment

⁸⁰ Artykuł powstał w wyniku realizacji badań projektu finansowanego z środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS4/01494.

of its importance in the modern economy is possible to be made. The value added of the paper is the identification of the specific features of the economic network as the basic performance mode of the network economy as well as the indication of the main differences between economic network and other modes of performance in the economy. This paper is organised in the three parts. In the first part, the aims of economic network have been discussed. In the second part, the economic network has been compared with other modes of economic performance. In the last part, the most important premises of the economic network theory have been discussed.

Keywords: economic network, theories of economic network, network economy.

JEL CODE: L14.

Wstęp

Sieci gospodarcze decydują o obliczu współczesnej gospodarki sieciowej. Manuel Castells (2000) uważa, że rozwój społeczeństwa sieci jest związany z ekspansją i ożywieniem kapitalizmu, podobnie jak industrializm był związany z ustanowieniem go, jako sposobu produkcji. Darin Barney (2004) uważa, że sieci gospodarcze są podstawowym sposobem działania, w oparciu o który są lub będą budowane nowe systemy gospodarcze. Sieciowy sposób funkcjonowania współczesnej gospodarki, na który wskazują liczne obserwacje empiryczne, rodzi pilną potrzebę ponownego rozważenia, w teorii ekonomii sposobu funkcjonowania systemu rynkowego, a nawet może wskazywać na pilną potrzebę wyodrębnienia nowej dyscypliny ekonomii, zajmującej się badaniem gospodarki sieciowej.

Ekonomia sieci jest nową dyscypliną, która pojawiła się w połowie XX w. Prowadzone wówczas analizy rynków przemysłowych, wskazywały na występowanie w strukturach gospodarczych między niezależnymi podmiotami gospodarczymi, mocnych i trwałych powiązań, wykraczających poza zakres zwykłej transakcji rynkowej. Doprowadziło to do przekonania, że podmioty gospodarcze są poddawane bezpośredniemu i pośredniemu oddziaływaniu dwustronnych lub wielostronnych powiązań, w których się znajdują oraz, w których znajdują się powiązane z nimi bliższe i dalsze podmioty. Podmiot gospodarczy nie działa w pojedynkę, a jego funkcjonowanie jest zależne od aktywności innych podmiotów, nie tylko przez transakcję rynkową, lecz przez trwałe, wzajemne powiązanie działań, zasobów i podmiotów.

Istotę problemu badawczego podjętego w artykule stanowi specyfika sieci gospodarczej i jej odzwierciedlenie w teorii. W artykule podjęto próbę odpowiedzi na podstawowe pytanie,

czy w teorii dokonano, wystarczającej dla prowadzenia dalszych badań konkretyzacji pojęcia sieci gospodarczej. Celem artykułu jest wskazanie na podstawowe cechy sieci gospodarczej, które powinno uwzględniać się w badaniach naukowych. Postawiono hipotezę, iż złożoność i wielość cech sieci gospodarczej prowadzi do przyjmowania w ekonomii sieci różnych założeń i podejść badawczych. Artykuł ma charakter przeglądowy i koncepcyjny. Badania prowadzono w oparciu o studia literaturowe, analizę opisową i analizę porównawczą. W artykule wykorzystano zagraniczną i krajową literaturę przedmiotu. Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej części omówiono cele sieci gospodarczych. W drugiej części artykułu porównano sieci gospodarcze z innymi sposobami funkcjonowania gospodarki. W ostatniej części rozważano przesłanki teorii sieci gospodarczej.

Cele sieci gospodarczej

W ekonomii coraz częściej ilościowe cele gospodarcze, zastępowane są celami jakościowymi, nie tylko w zakresie gospodarczym, ale również w zakresie społecznym i środowiskowym. Zrównoważenie rozwoju gospodarczego jest rozpatrywane współcześnie w trzech wymiarach, tj. ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Makroekonomiczne cele równoważenia wzrostu gospodarczego przekładają się na mikroekonomiczne cele podmiotów gospodarczych. Nośnikiem zrównoważenia jest nie tylko pojedynczy przedsiębiorca czy konsument, lecz również ich wzajemne powiązania i oddziaływanie w sieci powiązań (Wiśniewska-Paluszak 2017). Współcześnie cele sieci gospodarczej są rozpatrywane zatem w szerokim gospodarczym, jak również społecznym kontekście jako wymiary postępu techniczno-technologicznego (gospodarka sieciowa) oraz postępu społeczno – kulturowo – cywilizacyjnego (społeczeństwo sieciowe).

Zgodnie z nowym pragmatyzmem współczesna ekonomia ma charakter opisowy, kontekstualny, złożony i multidyscyplinarny (Kołodko 2014, Bałtowski 2016). W ujęciu ekonomii nowego pragmatyzmu cele sieci należy zatem rozpatrywać nie tylko w szerokim znaczeniu ekonomicznym, ale również społecznym ekologicznym i politycznym. Jak wskazuje Artur Śliwiński (2015) sieci tworzą określone ryzyka gospodarcze, społeczne i polityczne, a ich cele nie zawsze służą zrównoważonemu rozwojowi. Są to m.in.: sieci korporacyjne służące koncentracji własności, sieci kapitału finansowego, czy też sieci budowane jako przyczółki działalności politycznej. Z drugiej strony sieci gospodarcze stanowią ważny element w rozwoju *small businessu*, w szczególności w sferach, w których potrzebna jest współpraca zwiększająca siłę

przetargową indywidualnych podmiotów (Wiśniewska-Paluszak, Paluszak 2016). Dla przykładu w sferze otwartej wymiany wiedzy, innowacyjności, czy też inwestycji środowiskowych (Sudolska 2011).

W ujęciu ekonomii pozytywnej istotą sieci jest wspólnota celów tworzących sieć podmiotów. Podstawowym celem działalności gospodarczej jest maksymalizacja korzyści, zatem podstawowym celem sieci gospodarczej będzie podnoszenie efektywności ekonomicznej podmiotów tworzących sieć i efektywności sieci, optymalizacja zasobów i decyzji podejmowanych w sieci, równowaga ekonomiczna sieci i racjonalność zachowań w sieci. Jak pisze Włodzimierz Rudny (2013) tworzenie sieci odbywa się głównie w celu realizacji określonych zadań, poprawy warunków funkcjonowania i rozwoju konkurencyjności uczestniczących w niej podmiotów.

Podmioty gospodarcze wchodzą między sobą w określone interakcje i powiązania, które mają znaczenie dla podnoszenia ich wartości rynkowej. W ramach każdego nowego powiązania powstaje wartość dodana. Powiązania między przedsiębiorstwami, ich zasoby i kompetencje wpływają na uzyskanie synergicznej zdolności sieciowej, która umożliwia dostarczenie większej wartości i lepsze zaspokojenie oczekiwań konsumentów. Jednocześnie właściwości powiązania stymulują tworzenie wartości, której część zostaje zatrzymana przez podmiot sieci, jako korzyść wynikająca z pozostawania w sieci.

Rosnąca popularność sieci gospodarczych wynika z faktu, iż umożliwiają one podmiotom gospodarczym: zmniejszenie niepewności, zwiększenie stopnia efektywności, zapewnienie odpowiedniego potencjału, zapewnienie większej szybkości działania, zwiększenie stopnia wykorzystania nadarzających się szans i okazji rynkowych, zwiększenie dostępu do zasobów i informacji oraz możliwość realizacji działań, których nie można zrealizować w pojedynkę.

Sieć gospodarcza jako sposób funkcjonowania gospodarki

Pojęcie gospodarka sieciowa sugeruje, że sieć gospodarcza jest podstawowym sposobem jej funkcjonowania. Sieci gospodarcze stają się *de facto* ważnym regulatorem gospodarki sieciowej. Jak pisze Walter W. Powell (1990) tradycyjne modele gospodarki, w których granice podmiotu gospodarczego określone są w oparciu o hierarchiczną, tj. wynikającą z tytułu własności lub zakontraktowanej umową kontroli zasobów, w coraz mniejszym stopniu odpowiadają zmieniającej się szybko rzeczywistości sieciowej.

Jak uważa Adam Noga (2014) sieć można zaliczyć do podstawowych instytucji gospodarczych, stanowiących autonomiczne regulatory gospodarki. Do podstawowych

instytucji gospodarczych należą: przedsiębiorstwo, gospodarstwo domowe, rynek i państwo. Podstawowym sposobem ich funkcjonowania jest zależność hierarchiczna lub rynkowa niezależność. Sieć gospodarcza charakteryzująca się wspólnotową współzależnością, może stanowić substytut dla tradycyjnie rozumianych sposobów funkcjonowania gospodarki takich właśnie, jak hierarchia czy konkurencja, może też stanowić komplementarny sposób funkcjonowania dla hierarchii i/lub konkurencji, służący osiągnięciu większych korzyści, których nie można osiągnąć w sposób tradycyjny.

Sieć gospodarcza pojawia się zatem w sytuacji zawodności tradycyjnych regulatorów gospodarki, którymi są rynek i hierarchia. Rola i wpływ sieci na układ regulacyjny gospodarki ma przede wszystkim charakter jakościowy. Sieci wspierają gospodarkę w wymiarze mikro (przedsiębiorstwo), mezo (branża), lokalnym (region), makro (państwo), jak i globalnym (świat). Sieci wzmacniają gospodarstwo domowe, przedsiębiorstwo, rynek, państwo, podnosząc ich elastyczność, specjalizację i innowacyjność.

Do najważniejszych cech sposobu funkcjonowania sieci gospodarczej odróżniających ją od innych regulatorów gospodarki należą: dążenie do łączenia silnych stron podmiotów sieci, relacyjne formy komunikacji między podmiotami sieci, przestrzeganie zasady wzajemności i dbałość o utrzymanie wysokiej reputacji (wiarygodności), zobowiązanie i wspólne wartości, elastyczność, otwartość i dążenie do wzajemnych korzyści, przekazywanie i tworzenie wspólnej wiedzy i współzależność stron (tabela 1).

Tabela 1. Sposób funkcjonowania rynku, hierarchii i sieci

Lp.	Cechy/Regulator	Rynek	Hierarchia	Sieć
1.	Podstawa normatywna	Kontrakt – prawa własności	Stosunek pracy	Uzupełnianie się silnych stron
2.	Instrumenty komunikacji	Ceny	Ustalony porządek działań	Relacyjne
3.	Metody rozstrzygania konfliktu	Negocjacje cenowe lub droga sądowa w celu egzekwowania praw	Nakazy administracyjne, nadzorowanie	Zasada wzajemności, obawa o własną reputację
4.	Stopień elastyczności	Wysoki	Niski	Średni
5.	Stopień zobowiązania między stronami	Niski	Od średniego do wysokiego	Od średniego do wysokiego
6.	Atmosfera i klimat	Precyzja oraz/lub podejrzenie	Formalna, biurokratyczna	Otwartość, elastyczność, wzajemne korzyści
7.	Stosunki między stronami	Niezależne	Zależne	Współzależne

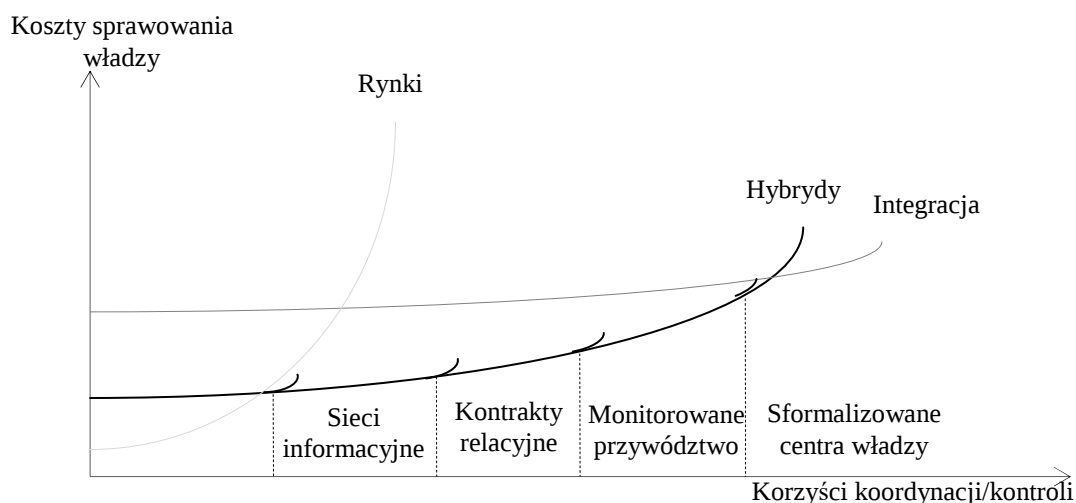
Źródło: opracowanie własne na podstawie (Powell 1990).

Współcześni instytucjonaliści, zaliczają sieci do hybrydowych form koordynacji gospodarki. Jak uważa Claude Ménard (2004) sieci opierają się na wzajemnej regulacji, której celem jest uzyskanie obustronnych korzyści z koordynacji podmiotów, tworzących sieć. W miarę wzrostu korzyści z koordynacji/kontroli rosną koszty sprawowania władzy, jednakże w

niesformalizowanej sieci gospodarczej są one niższe, niż w sformalizowanej integracji gospodarczej. W miarę wzrostu kosztów i korzyści zmieniają się formy koordynacji gospodarczej, tj.: począwszy od sieci informacyjnych, poprzez kontrakty relacyjne, monitorowane przywództwo, aż po sformalizowane centra władzy (Rysunek 1). Powstawanie hybrydowych form koordynacji, takich, jak sieć gospodarcza zależy zatem od wielkości kosztów i korzyści płynących z kontroli i koordynacji.

Podobnie Anna Grandori i Giuseppe Soda (1995) zdefiniowali sieć, jako sposób organizacji działalności ekonomicznej poprzez koordynację i kooperację między podmiotami gospodarczymi. Sieć jako sposób regulacji zależności między podmiotami gospodarczymi, różni się od prostej ich agregacji, w ramach jednej sieci oraz od innych form koordynacji gospodarczej, jak np. przez sygnały rynkowe, takie jak: ceny, strategiczne posunięcia, cicha zmowa. Sieciowy sposób regulacji jest oparty na grach kooperacyjnych i specyficznej komunikacji między partnerami.

Rysunek 1. Sieć jako hybrydowa forma koordynacji gospodarczej

Źródło: C. Menard (2009).

Milena Ratajczak-Mrozek (2009) uważa, że sieć jest to zbiór powiązań łączący co najmniej dwa podmioty. Główną cechą powiązań jest ciągła interakcja i trwałość. Prowadzą one do wzrostu współzależności w zakresie zasobów, podmiotów i działań przy jednoczesnym rozmywaniu się wyrazistości ich granic i struktur. Sieci nie mają też dominującego podmiotu, który przejmowałby wolne prawa decyzyjne, a rola każdego uczestnika nie jest proporcjonalna do jego kapitału, jak ma to miejsce np. w spółce.

W zasadzie sieci nie mieszczą się w tradycyjnych strukturach organizacyjnych, stąd też mogą być potencjalnie realizowane w nieskończonej liczbie bezpośrednich i pośrednich

powiązań między podmiotami gospodarczymi. Z założenia sieć jest zbiorem niezależnych podmiotów, co ma istotny wpływ na złożoność, wieloaspektowość i niepowtarzalność w innym układzie powiązań.

Przesłanki teorii sieci gospodarczej

Sieci i powiązania o charakterze sieciowym są przedmiotem zainteresowania wielu dziedzin i dyscyplin naukowych, w tym m.in.: socjologii, ekonomii, zarządzania, marketingu, prawa, psychologii społecznej i wielu innych. W ramach nauk ekonomicznych szczególnie zainteresowanie pojęciem sieci pojawia się w dyscyplinach ekonomia i zarządzanie. Zgodnie z opinią Jerzego Niemczyka (2012) w ekonomii przedmiotem badań są głównie cele gospodarcze sieci i kryteria oceny stopnia ich realizacji, zaś w zarządzaniu, sieci analizowane są przede wszystkim, jako sposób osiągnięcia celów gospodarczych.

Ekonomia eksploruje pojęcie sieci w warunkach rosnącej, ogromnej złożoności i różnorodności rzeczywistości gospodarczej. Rozwojowi sieci gospodarczych towarzyszy duże zróżnicowanie ich form i rodzajów. Sieci gospodarcze, to nie tylko układy korporacyjne, zdominowane przez wewnętrznie zdecentralizowane połączenie dużych przedsiębiorstw, czy też wielonarodowe, podzielone na części produkcji i dystrybucji łańcuchy dostaw, działające w ramach outsourcingu, ale też powiązania między najmniejszymi podmiotami gospodarczymi, sieci małych i średnich przedsiębiorstw, które specjalizują się w niszowych działaniach, w powiązania przedsiębiorstw branżowych, realizujących np. wspólne przedsięwzięcia, jak również powiązania małych i średnich dostawców połączonych z wielkimi producentami, pośrednikami, czy też sieciami handlowymi.

Pod wpływem badań zjawisk sieciowych, w teorii ekonomii ustalono wpływ efektów sieciowych na zmianę kształtu krzywej popytu, zmianę krzywej kosztów i podaży oraz na zmianę regulatorów gospodarki. Teoria ekonomii wskazywała, do tej pory przede wszystkim na zjawisko sieciowości, jako zjawisko powiązania zachowań podmiotów gospodarczych, które było główną przyczyną efektów mnożnikowych, ewentualnie efektów sieciowych, związanych z rosnącą liczbą odbiorców np. danej usługi telekomunikacyjnej, których powstanie wyjaśniał Nicholas Economides (1996).

Tradycyjna ekonomia, w swoich modelach abstrahuje od sieciowości, opierając się na rozwijanych w głównym nurcie mechanistyczno-redukcyjnych metodach badawczych, w których znaczenie instytucjonalnych regulatorów gospodarki uznaje się za stałe uwarunkowanie funkcjonowania podmiotu gospodarczego (*ceteris paribus*). Często,

pozostające w nurcie głównym, teorie organizacji branży, czy nawet niektóre teorie instytucjonalne, uznane już we współczesnej ekonomii za tradycyjne, jak np. teoria praw własności czy teoria niekompletnych kontraktów, czy też teoria kosztów transakcyjnych, nie wyjaśniają precyzyjnie przyczyn usieciowienia gospodarki lub wyjaśniają tylko niektóre z nich.

Alternatywne nurty ekonomii, analizujące szeroko rozumiane przyczyny zachowań i decyzji podmiotów gospodarczych, rzuciły całkiem nowe światło na sieci gospodarcze. Nowej perspektywie badawczej sprzyjają, w szczególności paradygmaty ekonomii ewolucyjnej, ekonomii behawioralnej i ekonomii złożoności. Jak pisze Andrzej Wojtyna (2008) ekonomia złożoności bada zjawiska sieci w perspektywie otwartych, dynamicznych i nieliniowych systemów gospodarczych, w których podmioty gospodarcze uczą się i adaptują do dynamicznie zmieniających się warunków gospodarowania. W nowej ekonomii złożoności interakcje między podmiotami są modelowane *explicite* i z czasem ulegają zmianie, podczas gdy tradycyjna ekonomia zakłada, że podmioty oddziałują na siebie tylko pośrednio przez mechanizm rynkowy. Jak pisze Bogusław Fiedor (2009) nowa ekonomia złożoności kwestionuje zwłaszcza tradycyjny sposób rozumienia równowagi i dynamiki systemów gospodarczych. Założenia i twierdzenia ekonomii złożoności powodują zmiany w tradycyjnym pojmowaniu zależności między sferą mikro i makro oraz w sposobie ujmowania instytucji w analizie ekonomicznej. A zatem teoria sieci będzie teorią złożoności.

Budowanie sieci gospodarczej wymaga od podmiotów gospodarczych podejmowania działań, wykraczających poza zwykłe praktyki w wewnętrznych, zhierarchizowanych relacjach, jak i w zewnętrznych relacjach rynkowych. Jak uważa Adam Glapiński (2013) powiązanie podmiotów gospodarczych powstaje zazwyczaj w sytuacji nierównowagi i jego rezultatem jest sukces lub niepowodzenie danej kombinacji czynników lub dóbr, a także samych uczestników życia gospodarczego, proces ewolucji ekonomicznej ma charakter niedeterministyczny, nieteleologiczny i nieodwracalny. Powiązania gospodarcze kształtują się dynamicznie, odpowiednio do zmieniających się warunków gospodarowania, elastycznie ewoluują, nie tworząc trwałych struktur gospodarczych. A zatem teoria sieci będzie miała charakter ewolucyjny.

Jak uważa Ireneusz Dąbrowski (2015) powiązanie gospodarcze tworzą ludzie i nieformalne instytucje. Dla przykładu analizę powiązania można sprowadzić do umiejętności przełamywania ograniczeń w informacji behawioralnej, jak np. budowania zaufania. Ma ono sens jedynie w warunkach strategicznej komplementarności, gdy pojawiają

się w systemie ekonomicznym defekty koordynacji. Powiązanie sieciowe jest zatem miarą zdolności do kooperacji i eliminowania defektów koordynacji. A zatem ekonomia sieci ma też charakter behawioralny.

Podsumowanie

Ekonomia sieci wychodzi poza ramy tradycyjnej ekonomii, stając się autonomiczną teorią na tle innych nurtów badawczych w ekonomii. W ekonomii sieci bada się sens, naturę i podstawowe zasady prowadzenia działalności gospodarczej w sieci. W badaniu sieci gospodarczych, jako podstawowego sposobu interakcji między podmiotami gospodarczymi najczęściej wykorzystuje się alternatywne nurty ekonomii. Rozważania na temat powiązań gospodarczych dotyczą rzeczywistości gospodarczej, która coraz bardziej odbiega od modelu konkurencji doskonałej, czy nawet od modelu konkurencji niedoskonałej i konkurencji monopolistycznej. W związku z tym badania wzajemnych powiązań między podmiotami w ujęciu określonych struktur i systemów gospodarczych muszą mieć charakter kontekstualny.

Podejmowanie badań sieciowych istotnie rozszerza pole badawcze ekonomii głównego nurtu i stanowi próbę swoistego reformowania, ale nie odrzucania mikroekonomicznych podstaw, przez stopniowe otwieranie się na osiągnięcia nowych nurtów ekonomii złożoności, behawioralnej, ewolucyjnej, czy dalej idąc ekonomii eksperymentalnej. Badania powiązań gospodarczych mają interdyscyplinarny charakter, łączą zagadnienia z zakresu wymiany ekonomicznej i społecznej, i w tym sensie stanowią istotny element rozważań dotyczących zrównoważonego rozwoju.

Specyfika sieci gospodarczej, jako sposobu działania częściowo znajduje już odzwierciedlenie w teorii sieci. Sieć gospodarcza jest identyfikowana, jako zbiór podmiotów i powiązań pomiędzy nimi, które służą realizacji wspólnych celów gospodarczych i społecznych. Z założenia, sieci gospodarcze charakteryzują się dużą dynamiką działania, są elastyczne w reakcji na zmieniające się warunki, są innowacyjne, ewoluują, opierają się na wzajemnym zaufaniu, komunikacji i wzajemnej wymianie wiedzy i informacji, zaangażowaniu, współzależności, wzajemności i adaptacji. Mają charakter nierynkowy i niehierarchiczny. Jednocześnie charakteryzują się brakiem wyraźnych granic i struktur.

Podstawowe założenia wynikają z faktu, że ewolucja jest związana z czynnikami i procesami leżącymi na zewnątrz systemu ekonomicznego, tj. w ekosystemie gospodarki, czyli mają charakter egzogeniczny względem hierarchii i rynku. Sieci gospodarcze stanowią

istotny element ekosystemu gospodarki, czyli charakterystycznego otoczenia, w którym funkcjonuje podmiot gospodarczy, w którym posiada on określoną pozycję i spełnia określone role. Sieci gospodarcze tworzą określone reguły i normy zachowań gospodarczych i społecznych, mają charakter nieformalny, często opierają się na relacjach interpersonalnych. A zatem w ekosystemie sieci procesy decyzyjne podmiotów gospodarczych są związane jednocześnie z normami i zasadami obowiązującymi w sieci gospodarczej i w sieci społecznej.

Należy stwierdzić, iż sieci stanowią współcześnie istotny udział w gospodarczych i społecznych ekosystemach, w których funkcjonują podmioty gospodarcze, stanowiąc tym samym element ekonomicznego i społecznego porządku, ewolucji i radykalnych zmian w nich zachodzących. Na tej podstawie stwierdzono, iż sieć gospodarcza rozumiana, jako sposób wymiany i koordynacji gospodarczej, stanowi *explicite* istotę problemu ekonomicznego i podmiot badań ekonomii. Złożoność układów sieciowych, powiązań sieciowych i zachowań podmiotów w sieci wymaga wypracowania nowego podejścia w ekonomii, podejścia łączącego dorobek różnych tradycji badawczych i dyscyplin naukowych, ale też podejścia poszukującego nowych sposobów interpretacji dynamicznie zmieniającego się otoczenia gospodarki sieciowej, bliższych i dalszych zależności, mocnych i silnych więzi występujących między podmiotami gospodarczymi.

Bibliografia

Bałtowski M. (2016), *Ekonomia przyszłości. Wokół nowego pragmatyzmu Grzegorza W. Kołodko*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Barney D. (2004), *The Network Society*, Polity Press, Cambridge.

Castells M. (2000), *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume I*, Blackwell Publishing Ltd, Oxford, England.

Dąbrowski I. (2015), *Wybrane aspekty behawioralne modelu równowagi ogólnej*, w: Fiedor B. (red.), *Nauki ekonomiczne. Stylizowane fakty a wyzwania współczesności*, PTE, Warszawa.

Economides N. (1996), *The Economics of Networks*, „International Journal of Industrial Organization”, no. 14.

Fiedor B. (2009), *Wprowadzenie – Nauki ekonomiczne wobec wyzwań współczesności*, w: Fiedor B., Hockuba Z. (red.), *Nauki ekonomiczne wobec wyzwań współczesności*, VIII Kongres Ekonomistów Polskich, PTE, Warszawa.

Glapiński A. (2013), *Kwestie metodologiczne podejścia ewolucyjnego w ekonomii*, „Gospodarka Narodowa”, nr 5-6.

Grandori A., Soda G. (1995), *Inter-firm Networks: Antecedents, Mechanisms and Forms*, „Organization Studies”, no. 16(2).

Kołodko (2014), *Nowy pragmatyzm czyli ekonomia i polityka dla przyszłości*, „Ekonomista”, nr 2.

Ménard C. (2004), *The Economics of Hybrid Organizations*, “Journal of Institutional and Theoretical Economics”, nr 3(160).

Ménard C. (2009), *Hybrid organisations*, <http://organisationsandmarkets.files.worldpress.com/2009/09/menard-hybrid-organisations.pdf> (data dostępu 18.09.2016).

Niemczyk J. (2012), *Skąd się wzięły sieci?*, w: *Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego. Formy i uwarunkowania współpracy we współczesnej gospodarce*, Wydanie specjalne, PTE oddział w Łodzi, Łódź.

Noga A. (2014), *Sieci w ujęciu teorii ekonomii*, w: Koźmiński A.K., Latusek-Jurczak D. (red.), *Relacje międzyorganizacyjne w naukach o zarządzaniu*, Wolters Kluwer.

Powell W.W. (1990), *Neither market nor hierarchy: network forms of organization*, „Research in Organizational Behavior”, no. 12.

Ratajczak-Mrozek M. (2009), *Główne cechy relacji sieciowych przedsiębiorstw (podejście sieciowe, network approach)*, „Organizacja i Kierowanie”, nr 4(138).

Rudny W. (2013), *Organizacja sieciowa jako model biznesu*, w: Rudny W., Woźniak-Sobczak B. (red.), *Procesy kreowania wartości w strukturach sieciowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Katowicach, Katowice.

Sudolska A. (2011), *Uwarunkowania budowania relacji proinnowacyjnych przez przedsiębiorstwa w Polsce*, UMK, Toruń.

Śliwiński A. (2015), *Ekonomia sieci. Jak globalne sieci opętały świat*, Iota Unum, Warszawa.

Wiśniewska-Paluszak J. (2017), *Koncepcja sieci w badaniach zrównoważonego rozwoju agrobiznesu*, „Gospodarka Narodowa”, nr 1(287).

Wiśniewska-Paluszak J., Paluszak G. (2016), *Sieci i spółdzielnie jako formy kooperacji gospodarczej*, w: Główna G., Sobiecki R. (red.), *Przedsiębiorstwo w strukturach sieci. Doświadczenia i perspektywy rozwoju w Europie Środkowej i Wschodniej*, Wydawnictwo KUL, Lublin.

Wojtyna A. (2008), *Współczesna ekonomia - kontynuacja czy poszukiwanie nowego paradygmatu?*, „Ekonomista”, nr 1.